

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ตลอดชีวิต ตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนา ศึกษภาพและขีดความสามารถด้านต่างๆ ที่จะดำรงชีพและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้(แผนพัฒนาการศึกษา แห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544) ดังนั้น ในการที่จะพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองได้นั้น จำเป็นจะต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เสียก่อนจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัดการศึกษาให้กับทุกคนในชาติโดยให้โอกาสในการศึกษาเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทางร่างกายและจิตใจ หรือมีความพิการก็ตาม ซึ่งโรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีหน้าที่จัดการศึกษาให้เด็กและเยาวชนอย่างเป็นระบบเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนตามอัธยาศัยของบุคคลที่พึง จะกระทำได้ ดังนั้นรัฐจึงได้ออกกฎหมายบัญญัติการศึกษาภาคบังคับเพื่อให้เยาวชนของชาติได้เข้า ศึกษาเล่าเรียนในภาคบังคับเพื่อให้เยาวชนได้พัฒนาและเข้าใจการเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และเพื่อให้เขามีโอกาสสามารถประกอบอาชีพ และเป็นพลเมืองดีของ ประเทศชาติ

การจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนเป็นเรื่องที่จะต้องคิดและพิจารณาโดยรอบคอบยิ่งเด็ก ที่มีความพิเศษ คือ มีความผิดปกติทั้ง ร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และอารมณ์ด้วยแล้ว ยังต้องพิจารณา ไคร่ครวญในการจัดการศึกษาเป็นพิเศษ เพราะเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญยิ่ง ในการช่วยเสริม สร้างความสามารถ เสริมสร้างบุคลิกภาพ และลักษณะนิสัยที่ดีเพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเอง ไม่ เป็นภาระของครอบครัวและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

ในการจัดการศึกษาให้กับเด็กพิเศษในด้านการศึกษา ต้องพิจารณาโดยรอบคอบยิ่งเด็กที่มีความจำกัดทางด้านร่างกาย และความจำกัดทางด้านสติปัญญา ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการเรียนเพื่ออ่านออก เขียนได้ และเป็นปัญหาต่อการเรียนรู้ในสภาพของระบบโรงเรียนทั่วไปไปนั้นจะมีการจัดการศึกษาและการจัดกิจกรรมต่างๆแตกต่างจากเด็กปกติทั่วไป ซึ่งเรียกว่า “การศึกษาพิเศษ” (วาริ ธีระจิตร,2541)

“การศึกษาพิเศษ”จากแผนการศึกษาแห่งชาติปี พ.ศ.2535(คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2535)ได้ระบุว่าการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ได้เรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพร่างกาย จิตใจ และความสามารถ และเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีปัญหาพิเศษ ได้พัฒนาความถนัดและอัจฉริยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ การจัดการศึกษาพิเศษนี้ อาจจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะ หรือจัดในสถานศึกษาปกติ ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา

ดังนั้นหลักในการจัดการศึกษาพิเศษที่สำคัญก็คือการจัดสถานการณ์ในการเรียนการสอนเพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคน ได้รับประโยชน์เต็มที่จนสามารถพัฒนาไปสู่ระดับสูงสุดแห่งศักยภาพของแต่ละคน สำหรับการศึกษาพิเศษนั้นเดิมจัดอยู่ในสังกัดกองการศึกษาพิเศษ แต่ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการ ภายในกรมสามัญศึกษาใหม่ โดยจัดตั้งและเปลี่ยนแปลงชื่อใหม่เป็น “กองการศึกษาเพื่อคนพิการ” ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 115 ตอนที่ 78 ก วันที่ 30 ตุลาคม 2541 โดยการจัดตั้งกองการศึกษาเพื่อคนพิการนั้นจะสร้างความชัดเจนมากยิ่งขึ้นเพราะเดิมนั้นเป็นกองการศึกษาพิเศษดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ และจัดการศึกษาสงเคราะห์สำหรับผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ภายได้โครงสร้างการบริหารงานภายในกองเดียวกัน ซึ่งงานการจัดการศึกษาทั้งสองประเภท มีลักษณะการบริหารงานแตกต่างกัน และเพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการและผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาเกิดความชัดเจนชัดเจน มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับสิทธิทางการศึกษาของเด็กพิการ ตามนัยบทบัญญัติมาตรา 43 มาตรา 53 และ มาตรา 80 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช2540 ซึ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ของกองการศึกษาเพื่อคนพิการ กรมสามัญศึกษา มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ ความพิการทางหู ทางปัญญา ทางตา ทางร่างกาย และอื่นๆ(กระทรวงศึกษาธิการ,2542)รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่ในการจัดและส่งเสริมการศึกษาพิเศษได้จัดตั้ง โรงเรียนประเภทต่างๆทั้งใน

โรงเรียนในสังกัดกองการศึกษาเพื่อคนพิการและ โรงเรียนที่กองการศึกษาเพื่อคนพิการจัดร่วม เช่น โรงเรียนวัดหนัง โรงเรียนคาราคาม เป็นต้น

เด็กพิการหรือเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านต่างๆ(คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2535) หรือเด็กพิเศษ (วาริ ธิระจิตร,2541) ซึ่งหมายถึงเด็กที่มีลักษณะทางกายภาพหรือพฤติกรรมที่ เบี่ยงเบนไปจากสภาพปกติจากร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ซึ่งความเบี่ยงเบนนี้รุนแรงถึง ขั้นกระทบกระเทือนต่อพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กซึ่งในที่นี่จะกล่าวถึงเด็กพิเศษ 3 ประเภทที่พบ กันมาก ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา ซึ่งเขาเหล่านั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ย่อมมีสิทธิ เท่าเทียมกันกับบุคคลปกติ หรือที่เรียกว่าสิทธิมนุษยชน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านการ ประกอบอาชีพ และด้านการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแต่การที่ช่วยเหลือเด็กพิเศษ ต้องอาศัยวิธีการช่วยเหลือ 4 ประการคือ การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การศึกษา อาชีพและสังคมต้องดำเนินไป พร้อมๆ กันและประสานกันทั้ง 4 ทางอย่างต่อเนื่องจึงจะสมบูรณ์ (อ้างถึงใน สุรัชย์ จังธสมบัติ, 2538)

การฟื้นฟูสมรรถภาพทั้ง 4 ประการ นี้เด็กพิเศษต้องมีร่างกายที่แข็งแรงรวมทั้งจิตใจที่ ผ่องใส ซึ่งกิจกรรมนันทนาการเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่เป็นส่วนหนึ่ง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาความเจริญเติบโตทางกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมของเด็กพิเศษได้เป็นอย่างดี กิจกรรม นันทนาการช่วยส่งเสริมให้เขาเหล่านั้นได้ใช้เวลานอกเหนือจากการเรียนหรือปฏิบัติภาระกิจประจำ วัน กล่าวคือ ทำให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ได้พักผ่อนหย่อนใจ เกิดความสุขใจ ความพอใจ ช่วยส่งเสริมสุขภาพจิต เสริมสร้างสุขภาพกาย ก่อให้เกิดความสามัคคีและความคิดสร้างสรรค์แล้ว ยังเกิดความรู้รอบรู้ และความทันสมัยตามอีกด้วย

“นันทนาการ” เป็นคำที่มาจาก “สันตนาการ” ที่บัญญัติโดยพระยาอนุমানราชชนหรือ เสดียรโกเศศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 ซึ่งมาจากคำว่า “นันทน”หมายความว่า ร่าเริงสนุกสนานร่าเริง ซึ่ง หมายถึงพฤติกรรมของคนที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ แล้วก็ให้เกิดอาการสุข สนุกสนาน ร่าเริง ซึ่งมีความหมายมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษ “Recreation”(สมบัติ กาญจนกิจ, 2535)

นันทนาการจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญ มนุษย์ทุกคนต้องการพักผ่อนหย่อนใจเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากภาระกิจประจำวัน ฉะนั้นหากคนเราได้ใช้เวลาว่างหลังประกอบภาระกิจอันหนักมาตลอดทั้งวัน ด้วยการเลือกใช้กิจกรรมทางนันทนาการที่ตนชอบและพอใจ จะช่วยให้บุคคลและสังคมนั้นมีความสุขสดชื่น ร่าเริง แจ่มใส และมีประสิทธิภาพในการที่จะทำงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

รังสฤษดิ์ เสรวิชัย(2524) มีความคิดเห็นว่า นันทนาการเป็นปัจจัยที่สำคัญของทุกชีวิตของมนุษย์ในอันที่จะนำมาซึ่งความสุข ความพอใจ ความหรรษา ร่าเริง และก่อให้เกิดความมานะพยายามที่จะแสวงหาสรรพสิ่งมากมายแก่ชีวิตและยังได้คำนึงถึง

1. โครงการเกี่ยวกับนันทนาการที่ก่อประ โยชน์ต่อร่างกาย และจิตใจ
2. การศึกษาของประชาชนในทางนันทนาการ ให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประ โยชน์มากที่สุด
3. ประเทศต่างๆควรฝึกอบรมผู้นำทางนันทนาการไว้

บัทเลอร์(Butler 1959) ได้กล่าวถึงคุณค่าทางนันทนาการที่มีต่อมนุษย์ไว้พอสรุปได้ดังนี้คือ

1. นันทนาการเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์
2. นันทนาการ คือ ทางออกที่ดีของการแสดงออกและการพัฒนาตนเอง
3. การเล่น หรือนันทนาการ ช่วยให้เด็กมีความเจริญเติบโต และมีประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตเมื่อเจริญวัยขึ้น
4. ช่วยให้เด็กมีความกระตือรือร้นในชีวิต และกิจกรรมต่างๆ ช่วยให้ได้มาซึ่งทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิตในภายหลัง
5. สำหรับผู้ใหญ่ นันทนาการเป็นการแสดงออกในกิจกรรมต่างๆ และเป็นการคบหาสมาคมซึ่งกันและกัน
6. นันทนาการ เป็นวิธีหาความสุข ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสุขสมดุตในชีวิตกับการทำงาน การพักผ่อน ความรัก และความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน

ฟอง เกิดแก้ว(2527) และชาญแขวง เนตรสุวรรณ(2528) ได้กล่าวถึงคุณค่าทางนันทนาการในรูปของวัตถุประสงค์ของนันทนาการ มีส่วนช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต 4 ประการ คือพัฒนาสุขภาพ มนุษย์สัมพันธ์ การเป็นพลเมืองดี และพัฒนาตัวบุคคล

ไวส์คอปฟ์(Weiskopf อ้างถึงใน คงศักดิ์ เจริญรักษ์ ,2527)ได้กล่าวถึงคุณค่าของนันทนาการที่ให้ผลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการในด้านต่างๆต่อผู้เข้าร่วมดังนี้

1. นันทนาการกับผลทางด้านจิตวิทยา เป็นที่ยอมรับกันว่ากิจกรรมนันทนาการ เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการที่จะป้องกันบุคคลที่ป่วยทางด้านจิตใจ และยังใช้ในการฟื้นฟูจิตใจให้กลับคืนมาสภาพเดิมได้เร็ว นอกจากนี้ นันทนาการยังช่วยลดความคับข้องใจหรือความวิตกกังวล
2. นันทนาการกับผลทางร่างกาย กิจกรรมนันทนาการประเภทเกมและกีฬาจะช่วยส่งเสริมสมรรถภาพทางกายให้กับผู้เข้าร่วมได้เป็นอย่างดี ทำให้ร่างกายได้รับการพัฒนาทุกส่วน ส่งเสริมการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพของระบบในร่างกาย โดยเฉพาะระบบการไหลเวียนโลหิต ระบบหายใจ ระบบกล้ามเนื้อ และระบบขับถ่ายของเสีย เมื่อร่างกายแข็งแรงก็จะมีผลให้สามารถประกอบภารกิจประจำวันได้ดียิ่งขึ้น
3. นันทนาการกับผลทางสังคม กิจกรรมนันทนาการเปิดโอกาสให้บุคคลที่เข้าร่วมมีการทำงาน และรับผิดชอบร่วมกัน มีการติดต่อประสานงานเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน จึงเป็นการส่งเสริมให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น

การจัดนันทนาการนั้นไม่ว่าจะจัดประเภทใดก็ตาม ผู้จัดจะต้องรู้จักการวางแผนและจัดทำเป็นโครงการนันทนาการสำหรับประเภทนั้นๆ การวางแผนที่ดีจะช่วยให้กิจกรรมนันทนาการที่เลือกมานั้นเป็นกิจกรรมที่อยู่ในความสนใจของสมาชิก และตรงกับความต้องการของสมาชิกเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นกิจกรรมต่างๆจะช่วยสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับสมาชิกอีกด้วย กิจกรรมแต่ละอย่างของนันทนาการนั้นจะช่วยพัฒนาคนให้พร้อมที่จะยังชีพอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข แต่ทำอย่างไรที่จะช่วยดึงให้คนในสังคมเข้ามาร่วมกิจกรรมนันทนาการ ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ซึ่งสิ่งนี้เป็นปัญหาที่ผู้จัดนันทนาการหลายๆท่านกำลังเผชิญอยู่ แต่อย่างไรก็ดีการจัดโครงการนันทนาการที่ดีจะช่วยคลี่คลายปัญหานี้ลงได้บ้าง หนึ่งการจัด โครงการนันทนาการที่เหมาะสมนั้นควรจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ตามสภาพการณ์แหล่งงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนสามารถปรับให้เข้ากันนโยบายของผู้บริหารงานในระดับสูงอีกด้วย การจัด โครงการในแต่ละแห่งนั้นอาจจะแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม ทั้งทางวัฒนธรรมเศรษฐกิจ การเมือง และศาสนาอีกด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้การศึกษาจะเป็นตัวกลางในการปรับให้แต่ละสังคมมีสภาพบางอย่างใกล้เคียงกัน(คณิต เขียววิรัช,2534)

การจัด โครงการนันทนาการ ใน โรงเรียน เป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญยิ่งที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนา ลักษณะนิสัยพึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนเพื่อสนองความต้องการของเด็กนักเรียนหรือเพื่อชดเชยให้แก่เด็กนักเรียนทั้งในด้านการออกกำลังกาย และเพื่อความสนุกสนาน รื่นเริง นอกเวลาเรียน

หรือเป็นกิจกรรมพิเศษ ซึ่งจะทำให้เขาเหล่านั้นได้มีโอกาสเข้าใจ มีความรักและซาบซึ้งกับกิจกรรม เวลาว่าง รู้จักใช้เวลาให้เกิดประโยชน์โดยการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการอย่างมีจุดมุ่งหมายส่งเสริมการสร้างลักษณะนิสัย และความเป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต(สมบัติ กาญจนกิจ,2535)

การจัดโครงการนันทนาการในโรงเรียนสำหรับเด็กปกติโดยทั่วไปมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมโดยใช้กิจกรรมนันทนาการเป็นสื่อ การจัดโครงการนันทนาการในโรงเรียนสำหรับเด็กพิเศษก็เช่นกัน มีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับเด็กปกติ เด็กพิเศษจึงมีความต้องการและจำเป็นที่จะต้องจัดบริการทางแพทย์และการศึกษาพิเศษเพื่อให้เด็กเหล่านี้ได้พัฒนาร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมไปในทางที่ดีใกล้เคียงกับคนปกติได้เต็มกำลังความสามารถของแต่ละบุคคลและมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการต่างๆ โดยทั่วกันจะแตกต่างกันก็แต่กิจกรรมที่ต้องคิดแปลงให้เหมาะสม

เท่าที่ผ่านมามีการให้ความสำคัญที่จะจัด โครงการนันทนาการ ในโรงเรียนสำหรับเด็กพิเศษนั้นไม่ค่อยจะได้รับความสนใจเท่าที่ควร เพราะจะคิดว่านันทนาการ ไม่มีความจำเป็นต่อพวกเขาแต่อย่างไรก็ตามเด็กพิเศษก็ยังมีความต้องการในด้านนันทนาการเช่นเดียวกับเด็กปกติถ้าหากทางสถานศึกษาหรือโรงเรียน และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิเศษทั้งหลายให้ความสนใจและจัดโครงการนันทนาการให้กับพวกเขาเหล่านั้นก็อาจจะช่วยให้เขาเหล่านั้นไม่รู้สึกรำคาญสังคมทอดทิ้ง ซึ่งจะเป็นผลให้เด็กพิเศษนั้นมีขวัญและกำลังใจไม่รู้สึกรำคาญแต่อย่างไร ดังนั้นการจัดโครงการนันทนาการในโรงเรียน สำหรับเด็กพิเศษจึงเป็นการช่วยสร้างบรรยากาศให้เขาเหล่านั้นมีความสนุกสนานเพลิดเพลินซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาาร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม เช่นเดียวกับเด็กปกติ เขาจะมีความเข้าใจในลักษณะของการดำเนินชีวิต ความมั่นคง การยอมรับ ความเข้าใจ ความรัก ความสามารถในการสร้างสรรค์และปรับพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ ได้ โดยไม่รู้สึกรำคาญพวกเขาแตกต่างจากคนอื่น ๆ แต่ความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับเด็กพิเศษแต่ละคนนั้นจะแตกต่างกันออกไป ดังนั้นการจัด โครงการที่จะตอบสนองความต้องการทางด้านนันทนาการนั้นจะต้องคำนึงถึงในสิ่งเหล่านี้ด้วย

การจัดและดำเนินการ โครงการนันทนาการในโรงเรียนการศึกษาเพื่อคนพิการและ โรงเรียนที่กองการศึกษาเพื่อคนพิการจัดรวมนั้น มีวัตถุประสงค์ที่จะให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจมีทักษะในการเสริมสร้างสุขภาพเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้นให้รู้จักเล่นและทำงานร่วมกันเคารพในกฎระเบียบข้อบังคับ ให้รู้จักการพักผ่อนหย่อนใจในทางที่ถูกและรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็น

ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นแต่การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องจัดประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมนันทนาการให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของนักเรียนและสภาพแวดล้อม โดยจัดให้เป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผนถูกต้อง นอกจากนี้ยังต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญต่อการจัดและดำเนินโครงการนันทนาการในโรงเรียนได้แก่ วัตถุประสงค์ของการจัดและการดำเนินการ งบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์ สถานที่ และวิธีดำเนินการโครงการ รวมทั้งความร่วมมือจากผู้บริหารและบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย หากขาดซึ่งปัจจัยดังกล่าว การจัดและดำเนินการ โครงการนั้นจะเป็นไปได้อย่างไม่เต็มที่เท่าที่ควรทำให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการนันทนาการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงปัญหาการจัดและดำเนินการโครงการนันทนาการในโรงเรียนสำหรับเด็กพิเศษ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ทำหน้าที่โดยตรงหรือผู้เกี่ยวข้องได้นำไปปรับปรุง และแก้ไขการจัดดำเนินการโครงการนันทนาการสำหรับเด็กพิเศษต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดและดำเนินการ โครงการนันทนาการในโรงเรียนสำหรับเด็กพิเศษ
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการจัดและดำเนินการ โครงการนันทนาการในโรงเรียนสำหรับเด็กพิเศษทั้ง 3 กลุ่ม โรงเรียน ได้แก่ กลุ่มโรงเรียนที่สอนเด็กนักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้าน การมองเห็นเพียงอย่างเดียว กลุ่มโรงเรียนที่สอนเด็กนักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้าน การได้ยินเพียงอย่างเดียว และกลุ่มโรงเรียนที่สอนเด็กนักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียว ในโรงเรียนที่สังกัดกองการศึกษาเพื่อคนพิการและ โรงเรียนที่กองการศึกษาเพื่อคนพิการ จัดร่วม สำหรับเด็กพิเศษ ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการนันทนาการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การจัดโครงการนันทนาการสำหรับเด็กพิเศษนั้น ผู้จัดควรจะเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับเด็กพิเศษ และถึงหนึ่งที่จะละเลยไม่ได้ก็คือความสนใจและความต้องการของเด็กพิเศษเหล่านี้ โครงการที่จัดให้มันจะต้องจัดให้ตรงกับความสนใจและความต้องการของพวกเขาเหล่านี้ด้วย ทั้งนี้เพื่อจะช่วยให้การจัดดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้เป็นอย่างดี

เคนเนดี, อุตตันและสมิทซ์ (Kennedy, Austin & Smith, 1987) ได้กล่าวถึงกิจกรรม
นันทนาการที่เหมาะสมสำหรับจะจัดให้เด็กพิเศษนั้น ได้แก่

1. กิจกรรมศิลปะหัตถกรรม	7. กิจกรรมการร้องเพลง
2. กิจกรรมการแสดงละคร	8. กิจกรรมการเล่นเกมกีฬา
3. กิจกรรมการเดินร่ำ	9. กิจกรรมการสนทนากันภายในกลุ่ม
4. กิจกรรมการทำอาหาร	10. กิจกรรมการเล่นดนตรี
5. กิจกรรมการทัศนศึกษา	11. กิจกรรมการศึกษาธรรมชาติ
และตั้งแวดล้อม
6. กิจกรรมเกมที่เล่นบนโต๊ะ	12. กิจกรรมการฝึกทักษะ

คมิต เขียววิชัย(2534)ได้สรุปไว้ว่าโครงการนันทนาการที่เหมาะสมและควรจัดให้
เด็กพิเศษนั้น ได้แก่

1. โครงการการจัดเกมและกีฬาต่าง ๆ
2. โครงการการจัดศิลปะหัตถกรรม
3. โครงการการจัดดนตรีและการร้องเพลง
4. โครงการการจัดกิจกรรมเข้าจังหวะ และการเดินร่ำ
5. โครงการการจัดวรรณกรรม(อ่าน พูด เขียน)
6. โครงการจัดการเล่นละคร
7. โครงการการจัดค่ายพักแรม

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายๆท่านที่กล่าวข้างต้นเกี่ยวกับการจัด โครงการนันทนาการ
ให้กับเด็กพิเศษ ผู้วิจัย ได้นำแนวคิดมาประกอบกันเพื่อศึกษาปัญหาการจัดและดำเนินการโครงการ
นันทนาการในโรงเรียนสำหรับเด็กพิเศษ ซึ่งประกอบกัน 9 โครงการดังต่อไปนี้

1. โครงการการจัดเกมและกีฬาต่างๆ
2. โครงการการจัดศิลปะหัตถกรรม
3. โครงการการจัดดนตรีและการร้องเพลง
4. โครงการการจัดกิจกรรมเข้าจังหวะและการเดินร่ำ
5. โครงการการจัดวรรณกรรม

6. โครงการการจัดละคร
7. โครงการการจัดค่ายพักแรม
8. โครงการการท่องเที่ยวและทัศนศึกษา
9. โครงการการทำสวนและการปลูกต้นไม้

ในการจัดและดำเนินการโครงการหรือการบริหารกิจการต่าง ๆ นั้น จำเป็นต้องมีทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐานทางการจัดดำเนินการ โดยทั่วไปถือว่าทรัพยากรที่เป็นปัจจัยสำคัญของการจัดและดำเนินการมีอยู่ 4 ประการหรือที่เราเรียกว่า ทฤษฎี "4M's" ได้แก่ (อ้างถึงใน สมคิด บางโม, 2524)

1. คน (Man) เป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมขององค์กรนั้นๆ
2. เงิน (Money) ใช้สำหรับเป็นค่าจ้างและค่าจ้างใช้จ่ายในการดำเนินการ
3. วัสดุอุปกรณ์ (Materials) อุปกรณ์เครื่องใช้ เครื่องมือต่างๆ รวมทั้งอาคารสถานที่ด้วย
4. การจัดการ (Management) ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ

ปัจจัยในการบริหารทั้ง 4 ประการนี้ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดดำเนินการเพราะประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดดำเนินการขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ และคุณภาพของปัจจัยดังกล่าวนี้ นอกจากนี้จะต้องอาศัยกระบวนการที่ดีในการบริหารงาน หรือที่เรียกว่า "POSDCORB Model" ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การจัดบุคลากร การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การรายงานผล และการจัดงบประมาณ (Luther Gulick และคณะ อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, 2523)

จากทฤษฎีทั้งสองที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้รวบรวมและนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดเพื่อศึกษาปัญหาการจัดและดำเนินการ โครงการนันทนาการ ในโรงเรียนสำหรับเด็กพิเศษซึ่งประกอบด้วย 8 ด้านคือ

1. ด้านการวางแผน
2. ด้านการจัดองค์กร
3. ด้านการจัดบุคลากร
4. ด้านการจัดงบประมาณ
5. ด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์
6. ด้านการอำนวยความสะดวก
7. ด้านการประสานงาน
8. ด้านการรายงานผล

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัญหาการจัดดำเนินโครงการนันทนาการในโรงเรียนที่สังกัดกองการศึกษาเพื่อคนพิการและ โรงเรียนที่กองการศึกษาเพื่อคนพิการจัดร่วมสำหรับเด็กพิเศษ
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้รับผิดชอบดำเนินการโครงการนันทนาการ ในโรงเรียนที่สังกัดกองการศึกษาเพื่อคนพิการและ โรงเรียนที่กองการศึกษาเพื่อคนพิการจัดร่วม สำหรับเด็กพิเศษ

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

ผู้วิจัยถือว่าผู้ที่ตอบแบบสอบถามคือ ผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้รับผิดชอบดำเนินการโครงการนันทนาการใน โรงเรียนที่สังกัดกองการศึกษาเพื่อคนพิการและ โรงเรียนที่กองการศึกษาเพื่อคนพิการจัดร่วมสำหรับเด็กพิเศษ ได้คำตอบที่เชื่อถือได้ และตรงกับความเป็นจริง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ปัญหา หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัดต่างๆที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการโครงการนันทนาการทำให้การจัดและดำเนินการโครงการนันทนาการสำหรับเด็กพิเศษทั้ง 3 กลุ่มโรงเรียนไม่บรรลุวัตถุประสงค์

การจัดและดำเนินการ หมายถึง การกำหนดหน้าที่ วิธีการปฏิบัติ ขอบข่ายความรับผิดชอบ และการประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆพร้อมทั้งปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้การดำเนินการขององค์กรเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ตามที่กำหนดไว้ 8 ด้าน คือ

1. ด้านการวางแผน หมายถึง การกำหนดวิธีการปฏิบัติงานหรือแผนการณไว้เป็นการล่วงหน้า เพื่อผลสำเร็จตามที่ต้องการ ซึ่งจะต้องคำนึงถึงนโยบายทั้งนี้เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน การวางแผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการ และพิจารณาณวินิจัยเหตุการณ์ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการอย่างถูกต้องโดยมีเหตุผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็น ไปโดยถูกต้องและสมบูรณ์

2. ด้านการจัดองค์กร หมายถึง การจัดโครงสร้างงานที่ประกอบด้วยกำหนดตำแหน่งงาน การจัดกลุ่มเป็นหน่วยงาน เป็นแผนก หรือเป็นกอง

3. ด้านการบุคลากร หมายถึง การจัดหาบุคคลมาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการจัดองค์การ การใช้ประโยชน์ การบำรุงรักษา และการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ความสามารถสูงขึ้น
4. ด้านการจัดงบประมาณ หมายถึง ระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณ และการเงิน ตลอดจนการกำหนดรายรับรายจ่าย การควบคุมการใช้จ่าย
5. ด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ หมายถึง การจัดวัสดุอุปกรณ์ต่างๆรวมถึงสถานที่ที่จะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ
6. ด้านการอำนวยความสะดวก หมายถึง การกำกัับดูแลให้การดำเนินงานดำเนินไปตามวิธีการที่กำหนดขึ้นรวมทั้งการเร่งรัดงานให้เป็นไปตามนโยบายและบรรลุเป้าหมายขององค์กร
7. ด้านการประสานงาน หมายถึง การจัดให้มีการประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคล วัสดุ อุปกรณ์ และปัจจัยต่างๆเพื่อดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน
8. ด้านการรายงานผล หมายถึง วิธีการขององค์การเกี่ยวกับการให้ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลของการปฏิบัติงาน รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนทราบ ตลอดจนการใช้รายงานเป็นเครื่องตรวจผลงาน ติดตามผลงานและควบคุมงาน

โครงการนันทนาการในโรงเรียน หมายถึง โครงการกิจกรรมที่เป็นกระบวนการในการเสริมสร้างประสบการณ์และลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ในรูปแบบต่างๆเพื่อสนองความต้องการของเด็กนักเรียนหรือ เพื่อชดเชยให้แก่เด็กนักเรียนทั้งในด้านการออกกำลังกาย และเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงนอกเวลาเรียน ซึ่งนันทนาการเปิดโอกาสให้เด็กนักเรียนทุกคนได้แสดงออกซึ่งความพึงพอใจตามความต้องการ จึงควรมีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งทางกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม นอกจากนี้นันทนาการควรเป็นที่บุคคลสามารถเข้าร่วมได้โดยไม่มีการบังคับ และก่อให้เกิดความพึงพอใจ หรือ ความสุขใจเป็นเครื่องจูงใจ ซึ่งที่เหมาะกับเด็กพิเศษอันได้แก่

1. โครงการการจัดเกมและกีฬาต่างๆ
2. โครงการการจัดศิลปหัตถกรรม
3. โครงการการจัดดนตรีและการร้องเพลง
4. โครงการการจัดกิจกรรมเข้าจังหวะและการเดินร่า
5. โครงการการจัดวรรณกรรม
6. โครงการการจัดละคร
7. โครงการการจัดค่ายพักแรม

8. โครงการการทอ้งเกี่ยวกับศนศึกษา
9. โครงการการทำสวนและการปลูกต้นไม้

เด็กพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีลักษณะทางกายภาพหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากสภาพปกติทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ซึ่งความเบี่ยงเบนนี้รุนแรงถึงขั้นกระทบกระเทือนต่อพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กซึ่งในที่นี่จะกล่าวถึงเด็กพิเศษ 3 ประเภท ดังนี้

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น (Visual Impairment)
2. เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน (Hearing Impairment)
3. เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา (Mental Retardation)

โรงเรียนที่ให้การศึกษาด้านสำหรับเด็กพิเศษ หมายถึง โรงเรียนที่ให้การศึกษาด้านให้นักเรียนที่มีความผิดปกติทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และอารมณ์ ซึ่งโรงเรียนที่ให้การศึกษาด้านสำหรับเด็กพิเศษเหล่านี้ ได้แก่

โรงเรียนการศึกษาเพื่อคนพิการ หมายถึง โรงเรียนที่สอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ด้านการได้ยิน ด้านสติปัญญา และด้านร่างกาย ทั้งในโรงเรียนที่สังกัดกองการศึกษาพิเศษ มูลนิธิต่างๆ องค์กรและหน่วยงานอื่นๆ

โรงเรียนที่กองการศึกษาเพื่อคนพิการจัดร่วม หมายถึง โรงเรียนที่สอนนักเรียนปกติที่นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ด้านการได้ยิน ด้านสติปัญญา และด้านร่างกาย เข้าไปเรียนร่วมกับเด็กปกติทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร เช่น โรงเรียนคาราคาม โรงเรียนวัดหนัง และ โรงเรียนชินโรสวิทยาลัย เป็นต้น

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง หัวหน้าศูนย์การศึกษาพิเศษ/หัวหน้าโครงการสอนเด็กพิเศษ/ครูใหญ่/อาจารย์ใหญ่/ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้ช่วยฝ่ายวิชาการในโรงเรียนที่สังกัดกองการศึกษาเพื่อคนพิการและโรงเรียนที่กองการศึกษาเพื่อคนพิการจัดร่วมสำหรับเด็กพิเศษ

ครูผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการนันทนาการ หมายถึง ครูผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการนันทนาการที่สอนในโรงเรียนที่สังกัดกองการศึกษาเพื่อคนพิการและโรงเรียนที่กองการศึกษาเพื่อคนพิการจัดร่วมสำหรับเด็กพิเศษ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงปัญหาการจัดและดำเนินการ โครงการนันทนาการในโรงเรียนสำหรับเด็กพิเศษ
2. ผู้บริหาร ครูผู้สอน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆเพื่อเป็นแนวทางในการจัดดำเนินการแก้ไขและปรับปรุงโครงการนันทนาการในโรงเรียนสำหรับเด็กพิเศษ
3. เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่ต้องการค้นคว้าวิจัยในเรื่องนี้ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย